

CHƯƠNG TRÌNH MÔN ĐỊA LÍ TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

• **ThS. PHẠM THỊ THU PHƯƠNG**

Viện Chiến lược và Chương trình giáo dục

I. Khái quát về chương trình Địa lí trung học phổ thông (THPT)

Như chương trình các môn học khác, chương trình (CT) môn Địa lí THPT bao gồm CT chuẩn và CT nâng cao. CT chuẩn và CT nâng cao môn Địa lí đều bao gồm ba mạch nội dung lớn đó là: Địa lí đại cương, Địa lí thế giới và Địa lí Việt Nam; trong từng mạch nội dung của hai CT cũng bao gồm một số mạch chủ đề tương đương nhau. Tuy nhiên, do thời lượng dành cho CT nâng cao nhiều hơn so với CT chuẩn, nên nội dung của một số chủ đề trong CT nâng cao có số lượng đơn vị nội dung nhiều hơn, đồng thời yêu cầu mức độ kiến thức, kĩ năng đối với HS có phần nâng cao hơn (điều này sẽ thấy rõ hơn khi so sánh nội dung của CT nâng cao và CT chuẩn).

1. Chương trình Địa lí lớp 10 (Địa lí đại cương), bao gồm 2 phần:

Phần I. Địa lí tự nhiên: (1) Bản đồ, (2) Vũ trụ. Các chuyển động chính của Trái đất trong Vũ trụ, (3) Cấu trúc của Trái đất. Thạch quyển, (4) Khí quyển, (5) Thủy quyển, (6) Thổ nhưỡng quyển và sinh quyển, (7) Một số quy luật của lớp vỏ địa lí.

Phần II. Địa lí kinh tế - xã hội: (1) Địa lí dân cư, (2) Cơ cấu nền kinh tế. Một số chỉ tiêu đánh giá nền kinh tế, (3) Địa lí nông nghiệp, (4) Địa lí công nghiệp, (5) Địa lí dịch vụ, (6) Môi trường và sự phát triển bền vững.

2. Chương trình Địa lí lớp 11 (Địa lí thế giới), bao gồm hai phần:

Phần I. Khái quát chung về nền kinh tế - xã hội thế giới: (1) Sự tương phản về trình độ phát triển kinh tế - xã hội của các nhóm nước, (2) Cuộc cách mạng khoa học và công nghệ hiện đại. Nền kinh tế tri thức, (3) Xu hướng toàn cầu hoá, khu vực hoá, (4) Một số vấn đề mang tính toàn cầu, (5) Một số vấn đề của châu lục và khu vực.

Phần II. Địa lí khu vực và quốc gia: (1) Hoa Kỳ, (2) Bra-xin, (3) Liên minh châu Âu, (4) Liên bang Nga, (5) Nhật Bản, (6) Trung Quốc, (7) Ấn Độ, (8) Khu vực Đông Nam Á, (9) Ai Cập, (10) Ô-xtrây-li-a.

3. Chương trình Địa lí lớp 12 (Địa lí Việt Nam), bao gồm 4 phần:

Phần I. Địa lí tự nhiên: (1) Vị trí địa lí, phạm vi lãnh thổ, (2) Lịch sử hình thành và phát triển

lãnh thổ, (3) Đặc điểm chung của tự nhiên, (4) Vấn đề sử dụng và bảo vệ tự nhiên

Phần II. Địa lí dân cư: (1) Đặc điểm dân số và phân bố dân cư. (2) Lao động và việc làm, (3) Chất lượng cuộc sống, (4) Đô thị hoá.

Phần III. Địa lí các ngành kinh tế: (1) Chuyển dịch cơ cấu kinh tế, (2) Một số vấn đề phát triển và phân bố nông nghiệp, (3) Một số vấn đề phát triển và phân bố công nghiệp, (4) Một số vấn đề phát triển và phân bố các ngành dịch vụ.

Phần IV. Địa lí các vùng kinh tế:

1. Vấn đề khai thác thế mạnh ở Trung du và miền núi Bắc Bộ;

2. Vấn đề chuyển dịch cơ cấu kinh tế theo ngành ở vùng đồng bằng sông Hồng;

3. Vấn đề phát triển kinh tế- xã hội ở Bắc Trung bộ;

4. Vấn đề phát triển kinh tế - xã hội ở Duyên hải Nam Trung Bộ;

5. Vấn đề khai thác thế mạnh ở Tây Nguyên

6. Vấn đề khai thác lãnh thổ theo chiều sâu ở Đông Nam Bộ;

7. Vấn đề sử dụng hợp lí và cải tạo tự nhiên ở đồng bằng sông Cửu Long;

8. Vấn đề kinh tế, an ninh quốc phòng ở biển Đông và các đảo, quần đảo;

9. Các vùng kinh tế trọng điểm;

10. Địa lí địa phương.

II. Những điểm mới và khó trong Chương trình Địa lí THPT

So với CT Địa lí hiện hành (từ năm 2005-2006 trở về trước), CT này hoàn thiện, khoa học và cập nhật hơn, thể hiện ở một số điểm sau đây:

1. Lớp 10

1.1 Bổ sung phần Địa lí tự nhiên đại cương cho tương xứng với phần Địa lí kinh tế - xã hội đại cương;

Phần Địa lí kinh tế - xã hội đại cương, mặc dù có sự thừa kế của CT Địa lí lớp 10 hiện hành nhưng được hoàn thiện, bổ sung thêm một số nội dung để CT trở nên khoa học và cập nhật hơn.

1.2. Phần Địa lí đại cương tự nhiên trong CT có thể coi là những kiến thức mới (theo nghĩa tương đối) và khó đối với cả giáo viên (GV) và học sinh (HS) bởi:

- CT Địa lí từ năm học 2005- 2006 trở về

trước, do thời lượng có hạn, nên ở lớp 10 chỉ tập trung vào phần Địa lí kinh tế - xã hội đại cương, không có phần Địa lí đại cương tự nhiên

- Bản thân nội dung kiến thức địa lí tự nhiên là tương đối trừu tượng và có liên quan đến nội dung của một số các môn khoa học khác như Vật lí, Hoá học, Sinh học. Do vậy, HS học yếu các môn khoa học tự nhiên và HS các vùng sâu, vùng xa sẽ gặp nhiều khó khăn. Học sinh phải kế thừa kiến thức đã học từ lớp 6, 7 thì mới tiếp thu được nội dung của phần này.

- GV địa lí THPT trước năm học 2005- 2006 không dạy phần Địa lí tự nhiên; vì vậy khi dạy phần này một bộ phận GV sẽ gặp khó khăn, đặc biệt là những người công tác lâu trong ngành. Hơn nữa lâu nay môn Địa lí được xếp vào các môn khoa học xã hội, điều đó cũng gây nên ít nhiều khó khăn về mặt tâm lí đối với GV khi dạy phần này.

1.3. Nội dung phần Địa lí kinh tế - xã hội đại cương trong CT này và CT từ năm 2005- 2006 trở về trước về đại thể gần giống nhau, song có một số điểm mới:

- Bổ sung thêm một số nội dung trước đây chưa đưa vào CT: địa lí chủng tộc, địa lí ngôn ngữ, địa lí tôn giáo (các khía cạnh văn hoá, xã hội dưới góc độ địa lí); cơ cấu nền kinh tế (các nguồn lực phát triển kinh tế, các bộ phận hợp thành cơ cấu nền kinh tế, một số tiêu chí đánh giá nền kinh tế), địa lí dịch vụ (ngành thông tin liên lạc, ngành viễn thông), môi trường và sự phát triển bền vững...

- Nhấn mạnh đến việc tổ chức lãnh thổ nhằm nâng cao tính khoa học của bộ môn, mặt khác làm cho bộ môn gần với thực tiễn phát triển kinh tế - xã hội của đất nước.

- Hiện đại hoá và cập nhật hoá kiến thức. Điều này được thể hiện ở từng chương, bài, từng nội dung. Ví dụ, ở chương Địa lí công nghiệp đã cập nhật khái niệm công nghiệp hoá, tách công nghiệp điện tử - tin học khỏi ngành công nghiệp cơ khí,... Các sự kiện, hiện tượng và số liệu thống kê cũng được cập nhật ở thời điểm gần đây nhất.

- Nội dung bao gồm chủ yếu khái niệm, định nghĩa, quy luật,... thuộc lĩnh vực kinh tế- xã hội. Đây là những vấn đề khó vì tính trừu tượng của chúng.

2. Lớp 11

2.1. Phần khái quát chung về nền kinh tế - xã hội thế giới

Các vấn đề của nền kinh tế - xã hội thế giới đã được đề cập đến trong cái cách giáo dục, song ở CT này chúng được nhìn nhận trong bối

cảnh xu thế toàn cầu hoá đang diễn ra quyết liệt hơn, hiện thực hơn và đang tác động mạnh mẽ tới kinh tế - xã hội Việt Nam.

2.2. Phần Địa lí khu vực và quốc gia

Nội dung địa lí các khối kinh tế được xếp trong phần địa lí khu vực và quốc gia bởi cùng đề cập đến một số đặc điểm kinh tế- xã hội của các lãnh thổ; mặt khác mối liên kết giữa các quốc gia trong các khối kinh tế ngày càng trở nên chặt chẽ hơn, tác động tới kinh tế - xã hội của từng quốc gia trong khối.

Các nước, khu vực được lựa chọn đưa vào CT là những nước, khu vực điển hình về phát triển kinh tế - xã hội, đại diện về trình độ phát triển kinh tế - xã hội cho các quốc gia của các châu lục; đồng thời đó là những nước có quan hệ ngoại giao, kinh tế tương đối chặt chẽ với Việt Nam.

Trong CT mới, bài An-giê-ri được thay thế bằng bài Ai Cập, Thái Lan được đề cập đến trong bài địa lí Đông Nam Á, bổ sung thêm bài Ô-xtrây-li-a.

3. Lớp 12

3.1. Khác với CT từ năm 2005- 2006 trở về trước, nội dung chỉ đề cập đến những vấn đề địa lí kinh tế - xã hội Việt Nam, CT Địa lí lớp 12 hiện nay bao gồm cả địa lí tự nhiên và địa lí kinh tế - xã hội. Các kiến thức về địa lí tự nhiên Việt Nam sẽ là cơ sở để học về địa lí kinh tế - xã hội Việt Nam. Điều này đã tạo nên một thể thống nhất, cân thiết trong CT.

3.2. Phần địa lí các vùng trong CT Địa lí từ năm 2005- 2006 trở về trước bao gồm: (1) Đồng bằng châu thổ: đồng bằng Bắc Bộ và đồng bằng sông Cửu Long, (2) Trung du và miền núi phía Bắc, Tây Nguyên, Đông Nam Bộ, (3) Duyên hải miền Trung, nay trong CT được chia thành 7 vùng kinh tế. Ngoài ra còn thêm vấn đề phát triển kinh tế, an ninh quốc phòng ở biển Đông và các đảo, quần đảo và các vùng kinh tế trọng điểm.

3.3. Điểm khác biệt quan trọng trong CT Địa lí lớp 12 là ở tính nâng cao, đòi hỏi HS không chỉ nhận biết, mà còn phải giải thích các hiện tượng địa lí tự nhiên và kinh tế- xã hội, lựa chọn và trình bày các nội dung dưới hình thức các vấn đề. Các kĩ năng được nâng cao hơn với những bài tập, thực hành đòi hỏi phải tổng hợp kiến thức và có nhiều thao tác tư duy; tăng cường kĩ năng viết và trình bày báo cáo ngắn.

SUMMARY

The article presents general ideas about the content of the geography curriculum for upper secondary schools as well as the new and difficult points of the curriculum.